

Mustafa DAĞDEVİREN

Dr. M. Sarısözen Güzel Sanatlar Lisesi, mustafadagdeviren@hotmail.com, Sivas-Türkiye

ORCID: 0000-0002-8855-5240

ARGUVAN YÖRESİ HALK MÜZİĞİ ESERLERİNDE USUL, METRİK YAPI VE DÜZÜM SİSTEMLERİ

Özet

Ülkemizin sahip olduğu kültürel çeşitlilikler ve zenginlikler müzik alanında da kendisini göstermektedir. Anadolu'nun her bir bölgesinde kendine özgü tavır ve üsluplarla karşımıza çıkan ve öz yapısal olarak kendisine bir kimlik oluşturan müzik mirasımızda önemli coğrafyalardan biriside Arguvan'dır. Arguvan Ağzı'nın belirleyici özellikleri yöre ağzı, katma sözler ve ezgisel yapılarıdır. Ezgiyi oluşturan önemli öğelerden birisi de ritim olgusudur. Bu çalışmada Arguvan yöre müziği içerisinde bulunan eserlerdeki usul yapısı, metrik yapı, düzüm sistemleri incelenerek sonuçları ortaya konulmuştur. Ayrıca halk müziğinde kullanılan usul kavramları içerisinde yer alan değişmeli usuller için "Girift Usuller" kavramı önerilmiştir.

Genel Türk halk müziği usullerinin yanında Arguvan türkülerinde kullanılan 2 zamanlıdan 30 zamanlı usullere kadar geniş bir perspektife sahip, zengin bir usul ve düzüm yapısı ile karşımıza çıkan yapılar etnomüzikolojik yaklaşımlarla analiz edilmiştir. Çeşitli kaynaklardan ve alan çalışmasından elde edilmiş yöreye ait 441 eserle çalışmanın sınırlılığı belirlenmiştir. Çalışmada yöreye ait kültürel bir farklılık olarak ortaya çıkan aksak ritimlerin asimetrik düzümleri örnek notalarla gösterilerek yörenin müzik kültürünün farklılıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arguvan Müzik Kültürü, Usul, Girift Usul.

PROCEDURE, METRIC STRUCTURE AND PLAIN SYSTEMS IN FOLK MUSIC WORKS OF ARGUVAN REGION

Abstract

The cultural diversity and richness of our country also shows itself in the field of music. Arguvan is one of the important geographies in our musical heritage, which confronts us with unique attitudes and styles in every region of Anatolia and creates an identity for itself structurally. The defining features of the Arguvan Ağzı are the local dialect, added words and melodic structures. One of the important elements that make up the melody is the phenomenon of rhythm. In this study, the usul structure, metric structure, and order systems in the works in Arguvan local music were examined and the results were revealed. In addition, the concept of Girift Usul has been proposed for the commutative methods, which are included in the concept of method used in folk music.

In addition to the general Turkish folk music methods, the structures that are used in Arguvan folk songs with a wide perspective from the two-beat to the thirty-stroke methods, with a rich usul and order structure, have been analyzed with ethnomusicological approaches. The limitation of the study was determined with 441 works belonging to the region obtained from various sources and field studies. In the study, the asymmetrical planes of the asymmetric rhythms that emerged as a cultural difference of the region were shown with sample notes, and the differences of the music culture of the region were revealed.

Keywords Arguvan Music culture, Usul, Girift Usul.

1. Giriş

Tarzi, formu, içeriği ne olursa olsun müziklerin oluşmasında icrasında en önemli faktörlerden birisi ritmdir. Ritmlerin içerisindeki metrik sistemler ve ezgilerin zaman içindeki uygunluğunu gösteren muhalif düzüm sistemleri usulleri oluşturur. “Vuruşların kıymetleri birbirine eşit veya eşit olmayan, fakat mutlaka muhtelif kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanların belli bir şekilde sıralanmasıyla meydana gelen belli kalıplar halindeki sayı veya vuruş gruplarına usul denilmektedir” (Özkan 1998, s. 561). Gerek sanat müziği gerek halk müziği olsun Türk müzik kültürü içerisinde oldukça zengin bir yapıda ve çeşitlilikte bulunan usuller geleneksel müziklerimizin yapı taşlarıdır. Çalışmamızda Türk Halk Müziği kültürü içerisinde kendisine bir üslup oluşturmuş Arguvan yöresinde halk müziği verileri usul, düzüm, metrik yapı bağlamlarında incelenmiştir.

Türk Halk Müziğinde yöresel tavır/üslup, bir yörenin sözel kültürünü, yerel makamlarını, ses aralıklarını, çalgı çeşitliliğini, çalım tekniklerini, akort sistemlerini, yerel ağzı ve buna benzer birçok özelliği kapsar. Ortaya çıkan yöre ürünleri, kültür içerisinde yaşayarak devamlılığını sürdürür. Bu bağlamda müzik kültürünü sürdüren önemli merkezlerden biriside Arguvan yöresidir. Arguvan müzik kültürü denildiğinde akla gelen ilk kavram makam kavramıdır. “Arguvan yöresinde adı geçen makam kavramı, Arguvan yöresi geleneksel müziklerinin işlevinin tespit edilmesinde (inanç dışında ve inanç içinde), yöresel üslubun belirlenmesinde, ritüel içi/dışı üsluplarda ve türkülerin sahibinin ezgisel, ritmik ve çalım tekniklerinin ifadelendirilmesinde başvurulan bir kavram olarak karşımıza çıkar (Dağdeviren 2021b, s. 143). Çalışma içerisinde geçen içeri makamı ve dışarı makamı kavramları hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse Arguvan yöresinde dışarı makamı “Türkü”, “uzun hava”, “ağıt” gibi “din-dışı” formları inanç müziğindeki eserlerden ayırmak için kullanılan tabirdir (Dağdeviren 2021a, Eroğlu 2011, Haşhaş vd. 2015, Akkuş vd 2014). İçeri makamı kavramı ise Arguvan yöresinde cem ritüeli sırasında seslendirilen semah, deyiş, duvaz-ı imam, tevhit, methiye, mersiye, gibi formlardan oluşan inanç müziği dağarını ifade etmek için kullanılan kavramdır.

Arguvan yöresinde seslendirilen halk müziği ürünlerinde, şiirin ana yapısı dışında okuyucuları tarafından eklenen dizeler bulunmaktadır. Katma olarak nitelendirilen bu sözcükler bazen tek bir sözcükten oluştuğu gibi bazen 4, 5, 6 hatta 7 sözcükten oluşmaktadır. Bu katma sözlerin kullanımı ile ilgili olarak Özerol ve Şahin’in hazırladığı “Arguvan Türküleri, Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi” kitabından faydalanılabilir.

Arguvan ağzı türküler, yöredeki söyleniş üslubuna, ezgisel ve ritmik yapılarındaki zenginliklerine, söz öğelerindeki renkliliklere göre bir özyapı ortaya koyarak literatüre girmiştir. Arguvan yöresi müzik kültürü ürünlerinin büyük kısmının uzun havalardan oluştuğu görülmektedir. Aşağıda Tablo1 de de görüldüğü üzere yörede tespit ettiğimiz 441 eser içerisinde 170 eserle uzun havalar başat konumdadır. Bununla birlikte uzun hava formunda olan eserlerin çoğunluğunun doğaçlama olarak ve serbest ritimle çalınıp okunmasından kaynaklı olarak notaya alınmadığından ve geçmişte teknolojik aletlerin kısıtlı olmasından dolayı kaydedilemediği için kaybolduğu bilinmektedir.

Arguvan yöresel müziğini söyleme ögesi tarafıyla diğer yörelerimizden ayıran en önemli özellik gerek dünyasal müziklerde gerek inançsal müziklerde, yöre üslubu olan “Arguvan Ağzı” söyleme geleneğinin türkü ve deyişlere yansımadır. Yörede kullanılan bu ağız özelliği, vokal müzikte kendisini apaçık göstermektedir. Dolayısıyla yörede müzikal yapıda ki ritmik varyasyonların da oluşmasını sağlamaktadır.

Yöredeki usul yapılarındaki çeşitliliği ve zenginliği meydana getiren etmenlerden bir tanesi de yörede sazların çalım teknikleri ve özellikle el ile çalma (Pençe) tekniğidir. Arguvan yöresinde kullanılan pençe teknikleri yöreye ait karakteristik özellikler barındırmaktadır. Öyle ki bazen yöredeki bölgeler arasında bile farklı ritmik yapıda pençe teknikleri gelenek haline gelmiştir ve bölge/köy isimleriyle anılır hale gelmişlerdir. Bu tekniklerden en önemlisi olarak Emirler Pençesi ve Mineyik pençesi diye adlandırılan bölgesel çalma teknikleri gösterebilir.

Arguvan yöresinde eserlerin usul yapılarını etkileyen faktörlerden birisi de çalım teknikleri içerisinde yer alan, sözlere yapılan katkılar gibi çalınan ezgilere de yapılan katma ezgiler “hayalleme” olarak karşımıza çıkmaktadır. Yörede kültürel bir gelenek olan hayalleme “Arguvan yöresinde tezenesiz çalım tekniğinden biri olan “pençe tekniği” içerisinde, karar sesi etrafındaki melodi şekillenmeleriyle ortaya çıkan doğaçlama ezgisel ürünleridir. Hayallemeler, hayal telinin (sazın en üst teli) dominant olduğu ezgi çeşitlemeleriyle gerçekleştirilir” (Dağdeviren 2021a, s. 271). Bu yöresel çalım teknikleri de eserlerde oluşan ritmik yapının çeşitlenmesine olanak sağlamaktadır.

Ritmik yapının ve usul çeşitliliğinin ortaya çıkmasını etkileyen faktörlerle birlikte ortaya çıkan renklilik ve güzellik Arguvan halk ezgilerini özel kılmaktadır. Sarısözen Türküleri derlemeleri sonrası bu türküleri notaya alırken, kullanmaya mecbur kaldığı çeşitli ölçüler ve yeni ritm şekillerini işaret ederek, Türk Halk Müziğinin, usul (mezur-ritm) bakımından da fevkalade bir çeşitlilik, renklilik ve güzellik taşıdığını ifade etmiştir. (Sarısözen, 1962, s. 3) ifadeleri Arguvan’ın usul ve ritmik yapısına atfedilmiş gibi görünmektedir.

Arguvan müziklerini incelediğimiz bu çalışmada Sarısözen’in (Sarısözen, 1962) halk müziğindeki usulleri üç ana başlık altında ele aldığı 2-3-4 zamanlı usullerin basit usullerde yer aldığı sistem yerine, Özkan’ın (1998, s. 563) Türk Müziği Nazariyatı ve kudüm velveleri kitabında yer alan basit usullerin 2 ve 3 zamanlı, Emnalar’ın (1998, s. 177) ana (basit) usullerin 2 ve 3 zamanlı, birleşik usullerin 4 den 9 dahil zamanlı, karma usullerin 10 zamanlıdan 27 zamanlıya kadar yer aldığı sistem alınmıştır. Yine Emnalar’ın yeni bir sınıflandırma olarak sunduğu “Değişken karışık usuller” çalışmamızda kelime anlamı tam olarak karşılayan girift sıfatı ile tamlama yapılarak isimlendirilmiş ve ilk defa bu çalışmada “Girift Usuller” tabiri kullanılmıştır. Girift sıfatı TDK (2011, s. 946) göre: “Birbirinin içine girip karışmış, girişik, çapraşık anlamına gelmektedir”. Girift Usul kavramı eser içerisinde birbirine karışmış, çapraşık ve asimetric olarak arka arkaya gelen usuller için kullanılmıştır.

2. Yöntem

Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama ve etnografik araştırma modeli kullanılmış olup gerek kaynak taraması gerek alandan toplanan veriler işlenerek Arguvan müzik kültürünün bir parçası olan usul, metrik yapı ve düzümlerinin görünürlüğünün ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Geleneksel müziklerin tümünün tıpkı diğer kültürel öğeler gibi özellikle kolektif kimliğin bir temsili olması ve kolektif kimlik tarafından belirlenmesidir. Kimlik analizi ile kültür analizi birbirleri ile aynı anlama geçer. Özüne bakıldığında bütün etnomüzikoloji çalışmalarının aslında kültürü incelemesinden dolayı bir kimlik çalışması olduğu söylenebilir. (Mustan Dönmez, 2019: 106)

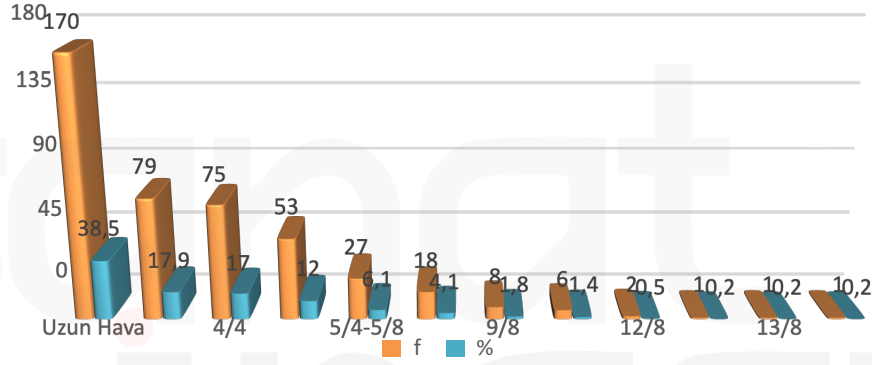
Çeşitli usul, makam ve formlarla oluşturulmuş Arguvan yöresi türkülerine ait tespit edilen toplam 441 eser çalışmanın sınırlılığını belirlemektedir. Bu eserlere Arguvan Ezgileri I (Temiz 1998), Arguvan Ezgileri II (Temiz 2008), Küll Anadolu Derlemeleri (Pekşen 2007), Arguvan Atma Yöresi Ezgileri (Çıplak 2010), Arguvan Türküleri, Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi (Şahin ve Özerol 2004), Âşık Bektaş Kaymaz Hayatı, Eserleri (Akdemir, 2018), Arguvan Yöresi Halk Oyunları Oyun Analizleri ve Notaları (Aslan, 2007), Malatya Musiki Folkloru (Atılğan ve Turhan, 1999). TRT Nota Arşivi, Kültür Bakanlığı Arşivi, Cafer Doğan Arşivi, Erhan Yılmaz Arşivi, Kalan Müzik Arşivi, Akkiraz Müzik Arşivi ve Atakan Müzik Arşivinden ulaşılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Arguvan yöresinde yukarıda belirttiğimiz kaynaklardan tespit edilen toplam 441 eser incelenerek, eserlere ait bulgular Tablo 1 ve Grafik 1 de sunulmuş ve örnek nota kesitleriyle yorumlanmıştır.

	Uzun Hava	Girift Usul	4/4	2/4	5/4-5/8	7/8	9/8	10/8	12/8	11/8	13/8	17/8	Toplam
<i>f</i>	170	79	75	53	27	18	8	6	2	1	1	1	441
%	38,5	17,9	17	12	6,1	4,1	1,8	1,4	0,5	0,2	0,2	0,2	100

Tablo 1. Arguvan yöresi müzik kültürü içerisinde yer alan eserlerin usul yapıları

Grafik 1. Arguvan yöresi müzik kültürü içerisinde yer alan eserlerin usul yapıları

Grafikte görüldüğü üzere Arguvan yöresi müzik kültürünün büyük çoğunluğunu uzun havalar oluşturmaktadır. Kendisine ait bir üslup olarak Türk halk müziği içerisinde yer alan uzun havaların yörede bazen kırık hava şeklinde de söylendiği tespit edilmiştir. Uzun hava formunda olan bir eseri kırık hava şeklinde ritimli bir şekilde söyleme geleneğine yörede “yürütme” denilmektedir. Bu şekilde söylenen örnekler çalışmaya dahil edilmemiştir.

BİRGÜN ŞU DÜNYADAN GÖÇÜP GİDERSEM

Yöre: Arguvan
Kaynak Kişi: Hasan Durak

(ARGUVAN AĞZI)

Derleyen: Cemal Kaya
Notaya Alan: Uğur Kaya

Nota 1. *Bir Gün Şu Dünyadan Göçüp Gidersem*, Arguvan Yöresi Uzun Hava Örneği (Atılğan ve Turhan 1999: 202)

Tabloda ikinci sırada yer alan usuller yukarıda tanımlanan Girift usullerinden oluşan eserleri temsil etmektedir. Eser içerisinde birbirine karışmış, çapraşık ve asimetrik olarak arka arkaya gelen bu girift usuller Arguvan yöresi türkülerinin öz yapısal özelliklerini ortaya koymaktadır. Aşağıda bu türküleri ait Örnek kesitler verilmiştir. Örnekleri verilen türküler incelendiğinde (Bkz. Nota 2, 3, 4 ve 5) birbirini izleyen ve arka arkaya gelen ölçülerin dahi neredeyse aynı usullerle devam etmediği görülmektedir. Anadolu'nun bazı bölgelerinde derlemeler yaptığı sırada bunun gibi

usullerle karşılaştığını belirten Sarısozen'in yukarıdaki ifadeleri adeta Arguvan'ı işaret etmektedir. Arguvan'daki müziğin ritmik yapısı ile ilgili olarak yöre sanatçısı Temiz'den alınan bilgiler, aşağıdaki gibidir

Çok karmaşık ve asimetrik olan bu ritim yapısı dinlendiği zaman anlaşılacakla birlikte notaya alırken fark edilmektedir. Eserler dinlenirken usul su gibi akmaktadır ve usul içerisinde yer alan 3'lü ve 2'li düzümler birbiriyle öyle girift olmaktadır ki hiç sezdirilmezler. Bu özelliğin oluşma sebebi şiiri melodiye uydurma becerisinden kaynaklanır, onun için Arguvan müziğinde "katma"lar çoktur. Bu tür halk müziği ürünlerinde, katmalar vurgulanmak zorundadır ve bunu anlatan en önemli özellik ritimdir. Bununla ilgili olarak üçlerin ikilerin birbirinin içerisindeki kardeşliği, iletişimi ve birbirleri ile konuşuyor gibi birbirlerini çağırıyor olmaları, birbirlerine yardımcı olmaları önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. (Dağdeviren 2021a, s. 100).

Girift usullerden oluşan Arguvan yöresi müzik ürünlerinden nota kesitleri aşağıda örneklerde sunulmuştur.

T R T M Ü Z İ K D A İ R E S İ Y A Y I N L A R I
T H M R E P E R T U A R S I R A N o : 2 8 2 5
İ N C E L E M E T A R İ H İ : 1 9 . 2 . 1 9 8 6

Y Ö R E S İ
M A L A T Y A . E R G U V A N

K İ M D E N A L I N D I Ğ I
M U H A R R E M T E M İ Z

S Ü R E S İ :

DERLEYEN
Y Ü C E L P A Ş M A K Ç I

DERLEME TARİHİ
27.3.1985

NOTAYA ALAN
Y Ü C E L P A Ş M A K Ç I

P I N A R S E N İ N E Y D İ P N E Y D İ P N E T M E L İ

PI NAR SE Nİ NEY DİP NEY DİP NET ME Lİ O _ Y O _ Y NEY DEM
FI RAT KE NA RIN DA KA YUK DE Ğİ LE _ M

NET ME Lİ OT YO LUP TA GÖZ LE Rİ Nİ
DE Ğİ LE _ M YAR DA NAY RI LA LI A YI _ K

Nota 2. *Pınar Seni Neydip Neydip Netmeli*, Arguvan Türküsü (TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2825)

T R T M Ü Z İ K D A İ R E S İ Y A Y I N L A R I
T H M R E P E R T U A R S I R A N o : 2 8 8 6
İ N C E L E M E T A R İ H İ :

Y Ö R E S İ
A R G U V A N

K İ M D E N A L I N D I Ğ I
K A D İ R A K B A Ş

S Ü R E S İ :

DERLEYEN
İ H S A N Ö Z T Ü R K

DERLEME TARİHİ
- 1986 -

NOTAYA ALAN
İ H S A N Ö Z T Ü R K

Y Ü C E D A Ğ D A N B İ R Y O L İ N E R

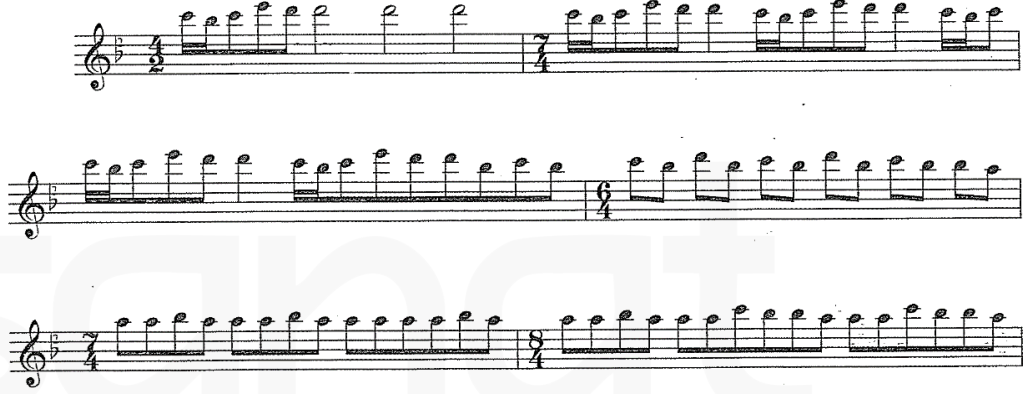
(S a z)

Nota 3. *Yüce Dağdan Bir Yol İner*, Arguvan Türküsü (TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2886)

Yöresi:
Arguvan - Arapgir - (Hasdek Köyü)
Kimden Alındığı:
Ali Özcan (Dede)
Vakıf Sıra No : 2/5

Derleyen:
Muharrem Temiz
Notaya Alan:
Erdal Erzincan

ASAF'IN MİKTARI

Nota 4. *Asaf'ın Miktarı*, Engin Hüseyini ve Muhayyer Makamı özellikleri gösteren Deyiş (AKEV Vakıf Sıra No: 2/5 Temiz 2008: 25)

Yöresi:
Arguvan - Minayik
Kimden Alındığı:
Seyit Meftuni
(İbrahim Mamo Temiz)
Vakıf Sıra No : 2/33

Derleyen:
Muharrem Temiz
Notaya Alan:
Muharrem Temiz

GÖZÜN GÖRMEZ KULAK DUYNAMAZ

Nota 5. *Gözün Görmez Kulak Duymaz*, içerisinde 30 zamanlı usulün bulunduğu örnek nota (AKEV Vakıf Sıra No: 2/33, Temiz, 2008: 75)

Girift usullerin dışında yörede kullanılan basit usuller ve birleşik usuller, ülke genelindeki usullerle benzerlik göstermektedir. Girift usullerden sonra %17'lik dilimle birleşik usuller kategorisinde yer alan 4/4'lük usuller gelmektedir.

Yöresi:
Arapgir - Arguvan
Kimden Alındığı:
Ali Özcan (Dede) - Cafer Doğan
Vakıf Sıra No : 2/63

TEVHİD
(Önüme bir çığır geldi)

Derleyen:
Sabahat Akkiraz
Muharrem Temiz
Notaya Alan:
Onur Mutlu

Nota 6. *Önüme Bir Çığır Geldi*, Pir Sultan Mahlaslı Tevhid (AKEV Vakıf Sıra No: 2/63, Temiz, 2008: 131)

Arguvan yöresi müzik kültüründe ana (basit) usuller incelendiğinde 2 zamanlı usullerin %12'lik dilimi işaret ettiği görülmektedir. Ana (basit) usuller içerisinde yer alan 3 zamanlı usullere ait örnekler yöre müzik kültürü içerisinde rastlanmamıştır.

TRT MÜZİK DÂİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 852
İNCELEME TARİHİ : 4/10/1974

YÖRESİ
ADİYAMAN

KİMDEN ALINDIĞI
HASAN HÜSEYİN ORHAN

KARŞIDA KARA ERİK

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ
30/11/1964

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRESİ :

Nota 7. *Karşıda Kara Erik*, Arguvan Türküsü (TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 852)

Tabloda 5. Sırada olan ve birleşik usuller kategorisinde sınıflandırılan ve %6,1'lik dilimde yer alan, 5 zamanlı olan usullerin tamamı yörede (2+3) düzümünde karşımıza çıkmaktadır. Usulün diğer bir düzüm şekli olan (3+2) üçlemenin başta olduğu şekline rastlanmamıştır.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR No : 3899
İNCELEME TARİHİ : 11. 8. 1993

DERLEYEN
GANİ PEKŞEN

YÖRE
MALATYA / Arguvan
KAYNAK KİŞİ
ALİ RIZA PEKŞEN

GİDEM DEDİM SUNA BOYLUM

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
GANİ PEKŞEN

SÜRE :

(SAZ

Nota 8. *Gidem Dedim Suna Boylum* Arguvan Türküsü (TRT Halk Müziği Nota Arşivi No:3899)

YÖRESİ : ARGUVAN
K.KİŞİ : İ. Mamo TEMİZ
(Seyit MEFTUNİ)
VAKIF SIRA NO: 25

DERLEME
Ali TEMİZ
NOTA
Muharrem TEMİZ

GARİP GÖNLÜM GURBET ELDE

Nota 9. *Garip Gönlüm Gurbet Elde*, Arguvan Türküsü (AKEV Vakıf Sıra No: 25 Temiz, 1998: 44)

Birleşik usuller içerisinde yer alan 7 zamanlı usuller yöre müzik kültürü içerisinde %4,1'lik dilimi kapsamaktadır. Eserlerdeki kullanım yoğunluğunun (2+2+3) zamanlı düzümlerden oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte üçlünün başa geldiği (3+2+2) zamanlı usullerin de kullanıldığı görülmektedir. Ancak yörede (2+3+2) düzümlü nota örneklerine rastlanmamıştır. 7 zamanlı usullerin inanç müziği repertuarında daha sık kullandığı tespit edilmiştir.

Yöresi:
Arguvan-Minayik
Kimden Alındığı:
Hüseyin Sarıaltun
Vakıf Sıra No : 2/2

ARAYI ARAYI BENİM BULDUĞUM

Derleme :
Muharrem Temiz
Notaya Alan:
Sinan Cem Eroğlu

4

8

A ra yı a ra yı

Nota 10. *Arayı Arayı Benim Bulduğum*, Aşiki Mahlaşlı Deyiş (AKEV Vakıf Sıra No: 2/2 Temiz 2008: 17)

YÖRESİ : ARGUVAN
K.KİŞİ : İ.Mamo TEMİZ
(Seyit Meftuni)
VAKIF SIRA NO : 16

DERLEME / NOTA
Muharrem TEMİZ

DEYİŞ "Hatai'den"

Mür - vet de - yi - pi - te - men SAZ na-ha ge - çe

lim gülüm ge - çe - lim

Nota 11. *Hatayi Deyiş*, Hatayi Mahlaşlı Deyiş (AKEV Vakıf Sıra No: 16 Temiz 1998: 25)

Arguvan yöresi müzik kültürü içerisinde, birleşik usuller içerisinde bulunan 8 zamanlı usuller tespit edilememiştir. 8 zamanlı usullerin çeşitli usullerle birlikte girift bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Birleşik usuller içerisinde bulunan ve Tablo 1. de %1,8'lik dilimi yansıtan 9 zamanlı usullerde ise (2+2+2+3) düzum en çok kullanılan yapıdır. Bununla bir birlikte (2 3 2 2) düzumünde bir tane halk oyunu ezgisi ve bir tanede inanç müziği eserleri tespit edilmiştir.

KIRKLAR SEMAHI

Yöresi : Minayik Köyü / Arguvan
Kaynak Kişi : Hüseyin ORHAN
İsmail SARIALTUN
Mehmet SARIALTUN

Derleyen : Seval EROĞLU
Derleme Tarihi : Ağustos-2009
Notaya Alan : Seval EROĞLU

$\text{♩} = 350$ D = A

O şer..... bet den..... o şer... bet den

O şe.... r bet den.. o şer.... bet den ... bi ri.... iç di....

Nota 12. *Kırklar Semahi*. (Eroğlu, 2011: 109)

Karma usullerden 10 zamanlı usullerin kullanıldığı eserler incelendiğinde ise çoğunlukla (2 3 2 3) düzümünde oldukları görülmektedir. Ayrıca iki eserde (3 2 3 2) ve bir eserde de (3 3 2 2) düzümünün kullanıldığı görülmektedir.

Yöresi:
Arguvan
Kimden Alındığı:
Anonim
Vakıf Sıra No : 2/38

HER SABAH HER SEHER (DUVAZ-I İMAM)

Derleyen:
İhsan Göğercin
Notaya Alan:
Sinan Cem Eroğlu

Nota 13. *Her Sabah Her Seher*, Kul Himmet Mahlaslı Duvazı İmam, (AKEV Vakıf Sıra No: 2/38, Temiz, 2008: 81)

Arguvan yöresinde 12 zamanlı olarak 2 eser tespit edilmiştir. Arguvan müzik kültürü içerisinde sadece iki eserde karşılaşılan 12 zamanlı usullerle yörede tespit edemediğimiz 6 zamanlı usuller, içeri makamı kategorisinde değerlendirilen semahların yeldirme bölümlerinde tespit edilmiştir. Bu durum Arguvan yöresi semahlarına Azerbaycan müzik kültürü ürünlerinin taşınmış olabileceğini gösterir. Özellikle Arguvan- Maraş-Elâzığ coğrafyalarında semahların yeldirme kısımları Azerbaycan ve Kerkük müzik kültürü ürünleriyle benzerlik göstermektedir.

ARPALAR DESTESİYEM

SÜRE : ♩ = 92

(EKİN BİÇME HAVASI)

AR - PA-LAR DES - TE-Sİ YEM DE AR - PA-LAR DES - TE - Sİ-TEM
GÜ - ZEL-LER HAS - TE - Sİ YEM DE GÜ - ZEL-LER-HAS - TE - Sİ-YEM

Nota 14. *Arpalar Destesiyem* (Ekin Biçme Havası), (AKEV Vakıf Sıra No: 3, Temiz, 1998: 44)

Aşağıdaki örneklerde içeri makamı diye addedilen repertuar içerisinde yer alan semahların yeldirme bölümlerinde kullanılan 6 ve 12 zamanlı usullere örnekler verilmiştir.

208 ♩ = 230
De re kena..... rın da..... yer le r, hur ma.... yı.....

Nota 15. *Kırat Semahı İkinci Bölüm* (Eroğlu, 2011: 45)

115 ♩ = 255
Ha y ha.....y ha y ha.....y

Nota 16. *Alınur Semahı* (Eroğlu, 2011: 133)

69 ♩ = 250
Ha y(i) ha ... y(i) ha y(i) ha ... y(i)

Nota 17. *Hızır Semahı* (Eroğlu 2011: 87)

55 ♩ = 190
Vokal: Bi ze de bir(i) se..... lâ.....mı..... ve r ba zı... ha... zı.....
Saz: 55

Nota 18. *Babullah Semahı* (Eroğlu, 2011: 179)

Karma usullerden 11, 13 ve 17 zamanlı olarak tespit edilen türkünün notalarından kesitler aşağıda verilmiştir. Yörede sadece birer örneği bulunan karma usullerle oluşturulmuş eserlerden 11 zamanlı olan Kilimciler adlı eserin

düzümü (2 3 3 3) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. 13 zamanlı usulde oluşturulmuş olan Kaşlarını Eğdirirsin adlı eserin düzümü (2+2+2+3+2+2) ve son olarak da 17 zamanlı usulde oluşturulmuş Sabah Olur Oğlan Gider İşine adlı eserin düzümü ise (2+2+2 +3 +3+2+3) şeklindedir.

Arguvan Atma Yöresi Ezgileri 1
Berhevkirin (Derleme)
Abdurrahman Çıplak

Êrdim (Yöresi)
Argowan Atmî
(Arguvan Atma Bölgesi)

Kanîkes (Kaynak Kişi)
Abidin Şenel

KİLİMCİNO
(Kilimciler)

Nota
Muharrem Temiz
Seval Eroğlu

♩=200

Qe da qe da la wik qe da

Qe da qe da la wik qe da

Nota 19. Kilimciler (Çıplak 2010: 61)

YÖRESİ : ARGUVAN
K.KİŞİ : Kerem ALTINER
VAKIF SIRA NO : 43

DERLEME / NOTA
Muharrem TEMİZ

KAŞLARINI EĞDİRİRSİN

KAŞLARINI EĞDİRİRSİN

Nota 20. Kaşlarını Eğdirirsin (AKEV Vakıf Sıra No: 43, Temiz, 1998: 68 - 69)

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TİM REPERTUAR SIRA No: 2074
İNCELEME TARİHİ: 13/12/1979
YÖRE Sİ
MALATYA-ARGUVAN
KİMDEN ALINDIĞI
SODUK DOĞAN
SÜRESİ - 84

DERLEYEN:
MEHMET ÖZBEK
DERLEME TARİHİ:
1978
NOTHA ALAN:
MEHMET ÖZBEK
3/1/1979

SABAH OLUR OĞLAN GIDER İŞİNE

SA BA HO LUR OĞ LAN Gİ DE Rİ Sİ NE OF NAR
MER MER TA SA SA BUN Gİ DE Rİ Sİ NE OF NAR
Ö NÜ ME KOY DU LAR İS Sİ HE Rİ Dİ Çİ GÜNGÜM
A RA
DY NAR TAŞ DOL DOL DU RUR PE Sİ NE KUR BA NC LAM
LE RE SU VAR DOL DOL DİR DU R DU MI Lİ NE Dİ BE NİM YA RİM
MİZ BA VAR DİR KA RA HAN GE Lİ Dİ Çİ BA NA DER LER
SÜR ME GA RA GA Sİ NA WY LA DAN ZEL KÖ MÜR
ŞU Cİ HAN DA Bİ Rİ Dİ * * * * *
Kİ MİN Kİ Zİ GE Lİ Nİ * * * * *

Nota 21. *Sabah Olur Oğlan Gider İşine* Arguvan Türküsü (TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2074)

Arguvan yöresini özel kılan ve diğer yörelerden ayıran ve Arguvan müziği kimliğini oluşturan en önemli etken girift usullerin 2/4'lük, 4/4'lük usuldeki eserlerle yakın veya fazla seviyede olmasından kaynaklanmaktadır.

4. Sonuç

Arguvan yöresi uzun havaları, dünyevi olan dışarı makamı eserleri ve inanç müziği etnolojisinde bulunan içeri makamı (Dede Makamı) eserlerinde Arguvan Ağzı ya da Arguvan havası olarak yöresel tavrın belirleyici özellikleri yöre ağzı, katma sözler, ezgisel yapı ve çalgıların çalım teknikleri yöre müziği içerisinde bulunan eserlerin usul yapısını, metrik yapıyı ve usullerdeki düzum sistemlerini etkilemiş ve usul çeşitliliğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Yörede kullanılan ana (basit) usuller içerisinde bulunan 2 zamanlı yapılar ülke genelinde kullanılan usul yapılarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak ana (basit) usuller içerisinde bulunan 3 zamanlı esere yöre müzik kültürü içerisinde rastlanmamıştır.

Birleşik usullerden 4 zamanlı olanlar yine ülke geneli usullerle benzer şekilde kullanılırken, 5 zamanlı usullerin hepsi 2+3 düzumünde karşımıza çıkmaktadır. 3+2 şeklindeki düzumlere rastlanmamıştır. 7 zamanlı usuller içerisinde yoğunlukla 2 2 3 zamanlı düzumlerin kullanıldığı, bununla birlikte üçlünün başa geldiği 3 2 2 zamanlı usullerinde kullanıldığı görülmektedir. Ancak yörede 2 3 2 düzumlü nota örneklerine rastlanmamıştır. Yörede tek başına kullanılan 8 zamanlı usullere rastlanmamış olup çeşitli usullerle girift bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Birleşik usullerin sonuncu türü olan 9 zamanlı usuller (2 2 2 3) ve (2 3 2 2) şeklindeki düzumüyle kullanılmaktadır.

Karma usullerden 10 zamanlı usullere biri dışarı ve biri içeri makamı olmak üzere sırasıyla (2 3 2 3) ve (3 3 2 2) düzumlerde, 13 zamanlı usulde (2 2 2 3 2 2) düzumünde ve 17 zamanlı usulde (2 2 2 3 3 2 3) düzumündeki eserler yörede kullanılan usullerdir.

Arguvan müzik kültürü içerisinde sadece iki eserde karşılaşılan 12 zamanlı usullerle yörede tespit edemediğimiz 6 zamanlı usuller, içeri makamı kategorisinde değerlendirilen semahların yeldirme bölümlerinde tespit edilmiştir. Bu durum Arguvan yöresi semahlarına Azerbaycan müzik kültürü ürünlerinin taşınmış olabileceğini gösterir.

Basit birleşik ve karma usullerin haricinde yörede gerek dışarı makamı olsun gerek içeri makamı olsun çoğunlukla kullanılan ve yöre karakteristiğini yansıtan birbiri ardına birleşik, çapraşık ve asimetrik olarak gelen usuller için Girift Usul tabiri kullanılmıştır. Bu tanım halk müziği içerisinde geçen Emnalar'ın (1998) işaret ettiği “Değişken karışık usuller” kavramını tam olarak karşılayabilir.

Kaynakça

Akdemir, M. (2018). *Anadolu'nun Yoksul ve Kıraç Toprakları Arguvan'dan Aşık Bektaş Kaymaz Hayatı Ve Eserleri (1913-1978)*. (1. Baskı). Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.

Aslan, V. (2007). *Arguvan Yöresi Halk Oyunları Oyun Analizleri ve Notaları*. İstanbul: Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Kültür Dizisi III.

Akkuş, Ü., Akkuş, G. ve Andaç, F. (2014). SOKÜM Bağlamında Arguvan Türküleri. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi*. İstanbul.

Atılgan, H. ve Turhan, S. (1999). *Malatya Musiki Folkloru*. Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yayınları.

Çıplak, A. (2010). *Arguvan Atma Yöresi Ezgileri I*, İstanbul: Çobandere Şotik Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları.

Dağdeviren, M. (2021a). İnanç Müziği Etnolojisi Perspektifinde Arguvan Yöresi “İçeri Makamı” Üzerine Yapısal Ve Kültürel Analiz, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Dağdeviren, M. (2021b). Arguvan Yöresinde Makam Kavramı ve Çoklu İşlevleri, *4. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*, Muğla

Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Eroğlu, S. (2011). Arguvan Yöresinde İcra Edilen Semahların Müzikal Analizi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi: İstanbul

Haşhaş, S., İmik, Ü. ve Aydoğdu, C. (2015). “Malatya/Arguvan Halk Müziği Kültürü Üzerine Bir Araştırma” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi / 75*

Pekşen, G. (2007). *Küll Anadolu Derlemelerim 1*. Süleyman Şenel (Ed.). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Mustan, Dönmez, B. (2019). *Etnomüzikolojinin Temel Kavramları, Kavramlar Terimler İsimler*, Müzik Bilimleri Dizisi 18, (1. Baskı), İstanbul: Bağlam Yayınları.

Sarısözen, M. (1962). *Türk Halk Musikisi Usulleri*. Ankara: Resimli Posta Matbaası Ltd. Şirketi.

Şahin, H. ve Özerol, S. (2004). *Arguvan Türküleri, Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi*, Kitap No: 2. İstanbul: Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Yayınları,

TDK, (2011). *Türkçe Sözlük*. Atatürk Türk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, (11. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Temiz, M. (1998). *Arguvan Ağzı Ezgileri I*. İstanbul: Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı. Kültür Dizisi No:1.

Temiz, M. (2008). *Arguvan Ezgileri II*, İstanbul: Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı.

TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2837

TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2074

TRT Halk Müziği Nota Arşivi No:3899

TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 852

TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2886

TRT Halk Müziği Nota Arşivi No: 2825

Not: Bu makale Ankara'da gerçekleştirilen International 5th European Conference on Science, Art&Culture (ECSAC'2019), Sempozyumunda özeti sunulan bildiriden genişletilerek türetilmiştir.

